

NOTRE-DAMES ÅTERUPPBYGGNAD – "EN BILD AV HOPP"

Hos Riksantikvarieämbetets arkiv och bibliotek på Storgatan 43 i Stockholm finns många böcker om medeltida arkitektur och konst, däribland en bok från 1853 om restaureringen av katedralen Notre-Dame av franska arkitekterna Jean-Baptiste Lassus och Eugène Viollet-le-Duc. Katedralen är nu under restaurering efter en brand.

Norra rosettfönstret i Notre-Dame, även kallad Jungfru Marias fönster, är från mitten av 1200-talet. Alla fönster och glas-målningar i den brandhärjade katedralen klarade sig tack vare brandmännen. De sprutade inte direkt på fönstren, vilket skulle fått dem att gå sönder, utan de kylde ner väggarna runt omkring och räddade på så sätt de helt unika fönstren och glas-målningarna. Foto: Martie Swart (CC BY)

År 2019 var Notre-Dame nära att förstöras helt i en stor brand och katedralen restaureras nu igen, så vad finns det för lärdomar från tidigare kyrkbränder och restaureringar? När den franske presidenten Emmanuel Macron besökte Notre-Dame den 8 december 2023, på dagen exakt ett år innan återöppnandet ska ske, uttryckte han sig att: "Le chantier de Notre Dame donne une imaged'espérance" - byggplatsen i Notre Dame ger en bild av hopp. Med hjälp av kunskap från tidigare restaureringar arbetas det intensivt med katedralen och målet är att få guldjäst igen i Notre-Dame julen 2024.

Tusen ekar för att göra en ny spira

Cathédrale Notre-Dame de Paris, "Vår frus katedral i Paris", började byggas 1163 under kung Ludvig VII:s regeringstid och tog runt 200 år att färdigställa. Den klassades som ett världsarv av UNESCO 1991. Vid den stora branden 2019 var katedralen nära att helt förstöras, taket rasade in och spiran föll.

Spiran hade bytts ut i samband med restaureringen i mitten av 1800-talet, den som Lassus och Viollet-le-Duc skrev sin bok om. I restaureringen som genomförs nu funderade man först på att ersätta spiran med en annan konstruktion men bestämde sig för att göra en likadan som på 1800-talet. Spiran görs i trä och runt tusen ekar har fällt för att konstruera en ny spira.

Katarina kyrka i Stockholm efter branden 1990. Foto: Ulf Bruxe (CC BY)

Dokumentation av kulturarv förvaras i arkiv och bibliotek

Branden i Notre-Dame påminner om vikten av att dokumentera kulturarvet. Utan försvarlig dokumentation skulle det restaureringsarbete som nu pågår i Paris inte kunna äga rum. I fall där förödelsen varit än större än i Notre-Damebranden, utgör själva dokumentationen ibland allt som finns kvar.

Vid Riksantikvarieämbetets arkiv förvaras ritningar, fotografier och restaureringsprotokoll som dokumenterar vårt kulturarv och ibland även visar på äldre tiders restaureringsarbete. Biblioteket tillhandahåller publikationer i konserveringsvetenskap samt medeltida konst och arkitektur och köper förtlopande in ny litteratur inom dessa områden.

Samlade tips om riskhantering och rapporter om kyrkbränder:

[Riksantikvarieämbetets rapport "Kyrkan brinner!" \(DIVA\)](#)

[MSBs rapport "Can we learn from the heritage lost in a fire?" \(rib.se\)](#)

[Länsstyrelsens rapport "Vintrosa kyrka brinner – vad hände sedan?" \(pdf\)](#)

Digitalisering viktig för dokumentation av kulturarv

Boken om den berömda franska katedralen, vars fulla titel lyder "Monographie de Notre-Dame de Paris et de la nouvelle sacristie", har ingått i samlingarna sedan 1800-talet. I spåren av branden 2019 har den fått förnyad betydelse. Arbetet kastar ljus över äldre tiders konserveringspraktiker och visar också på vilka dokumentationspraktiker som fanns att tillgå.

– På samma sätt som man i dag använder sig av digitalisering för att kunna dokumentera och bevara kulturarv så nyttjade man under 1800-talets mitt det nyaste som tekniken hade att erbjuda. Boken är rikt illustrerad med gravyrer, färglitografier och sist men inte minst tolv fotografiska planscher av bröderna Louis-Auguste och Auguste-Rosalie Bisson. Viollet-le-Duc insåg tidigt det fotografiska mediets potential och använde sig av det i sitt arbete både som arkitekt och som författare, säger Henning Hansen, bokhistoriker och forskningsbibliotekarie vid Riksantikvarieämbetet.

Även Katarina kyrka byggdes upp

År 1990 utbröt en brand i Katarina kyrka på Södermalm i Stockholm. Branden upptäcktes inte i tid eftersom kyrkan saknade rökdetektorer. Stora delar av kyrkan förstördes, trots att det fanns en brandstation i samma kvarter. Tack vare fotodokumentation och noggranna uppmättningsritningar av Katarina kyrka var det möjligt att restaurera den likt originalet och kyrkan återinvigdes 1995.

I september 2023 brann Hietaniemi kyrka, en träkyrka från 1700-talet i Hedenäset utanför Övertorneå. Ett stort antal brandmän från Sverige och Finland kämpade mot branden och lyckades rädda en del värdefulla föremål, men kyrkan totalförstördes. Det innebär att föremålen som räddats från branden nu måste hanteras varsamt för att inte förvärpa skadorna.

Mycket att lära från tidigare bränder

Det finns mycket att lära från tidigare bränder – både hur de har startat och spridits, hur man har gått till väga för att tidigt hantera skadade föremål och byggnader samt hur man har valt att hantera en eventuell rekonstruktion och återuppbyggnad.

– Det är så viktigt att både byggnader och föremål är väl dokumenterade innan en brand sker, och nu i advents- och juletider är det extra viktigt att ha rutiner för vem som släcker levande ljus och veta hur man hanterar en brand i adventsljusstaken, säger Erika Hedhammar, konservator och utredare vid Riksantikvarieämbetet med riskhantering som specialområde.

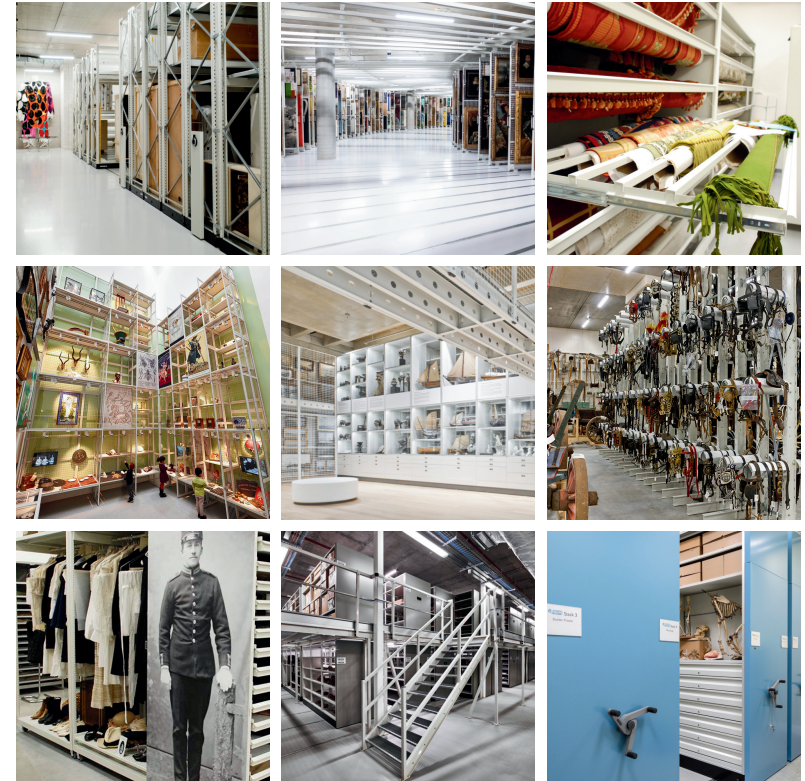
Riksantikvarieämbetet
<https://www.raa.se>

Vid Riksantikvarieämbetets publika arkiv och bibliotek finns många böcker om medeltida arkitektur och konst. Bland annat denna bok om katedralen Notre-Dame av franske arkitekten Jean-Baptiste Lassus, som i mitten av 1800-talet var med och restaurerade katedralen. 2019 utbröt en stor brand i katedralen och den var nära att totalförstöras. Med hjälp av bland annat kunskap från tidigare restaureringar arbetas det nu intensivt med katedralen. Till jul 2024 räknar man med att kunna fira gudstjänst igen i Notre-Dame. Foto: Kajsa Thunholm (CC BY)

bruynzeel
creating space for a healthy planet

Världsledare inom museiförvaring

FÖR MER INFORMATION BESÖK
WWW.BRUYNZEEL.SE
ELLER RING 031-771 70 00